

TKP Temsilciliği

Bana göre, Komintern'de Parti temsilciliği kurumu Komünist Partilerinin yaşamı açısından çok önemlidir. Hele de gizli partiler için bu önem çok daha fazladır. Kominternin aşırı merkezîyetçi yapısı, komünist partilerinin sekisyon konumları gözönüne alındığında bu geççeği anlamak çok daha kolaydır. ~~xx~~

Derin kanıma göre, bu kurumun rolü, 1937 yılından sonra olduğu gibi, daha sonraları da Türkiye Komünist Partisi yönetimlerinde küçümsendi. TKP Dış Büro-su, partiye legal çalışma ortamı yaratma göreviyle, 1937 yılı başlarında Tür-kiye'ye dönerken, Komintern'deki temsilcilik konusunu hafife almış, savsakla-mıştır. 1992 yılı Nisanından başlayarak Ağustos sonuna dek Komintern arşivler-riinde yaptığım araştırma sırasında bu kanıya vardım. Bunun dayanağı aşağıda belirteceğim olgulardır. Parti politikasını değiştirme, Dış Büro ve ~~diğer~~ dışardaki kadroların Ülkeye dönüşünü kararlaştırma ve legalizasyon ilkele-rini belirleme çalışmalarının yapıldığı 1936 yılı boyunca Komintern'deki parti temsilciliği sorunu, hiç ele alınmamıştır. Hiç olmazsa bu, Komintern belge-lerine göre böyle ele alınmamıştır.

TKP'nin yeni politik yönelişi ile ilgili Komintern'in söz konusu ünlü ka-rarı 22 Şubat 1937'de kabul edildikten sonra TKP'ye ait arşivde Ferdi (Dr. Şe-fik Hüsnü Değmer) adına her hangi bir belgeye rastlamadım.

TKP temsilciliği sorunu, Komintern'de ilk kez 28 Mayıs 1937 tarihinde ele alınıyor. "Tamamen Gizli"dir denen ve Pieck tarafından Georgi Dimitroff'a ya-zılan dilekçe mektubunda konu ediniliyor. Hikâyesi kısaca şöyle: Wilhelm Pieck bu dilekçe-mektubunda, Ferdi'nin Moskova'dan ayrılmadan önce, kendisine "KEYK nezdinde, parti temsilcisi olarak Narat (İsmail Bilen)'in kabul edilmesini istediğini" ve Sıtkı (Reşat Fuat Baraner)'nin de, Moskova'dan ayrılmadan önce, "Ferdi'nin teklifi üzerine, Narat'ın temsilciliğine taraftar olduğunu" Ferdi'ye söylediğini bildiriyor ve şöyle yazıyor :

"Ben, senin rıza göstermeni ve Narat ile ilgili Kaleme haber vermeni dili-yorum"1)

Wilhelm Pieck'in bu önerisi, KEYK Sekreteryasınca 21.VI.1937 günkü uçar oylama ile kabul edilmiştir. Kabul gerekçesinde de "TKP MK'nin önerisi gere-ğince "onaylandığı yazılıdır. (2)

İsmail Bilen Moskova'ya 22 Nisan 1937'de geliyor. Yani Wilhelm Pieck'in yukardaki söz konusu belgede belirttiğine göre, Şefik Hüsnü'nün Moskova'dan ayrılışından sonra. İsmail Bilen de bunu doğruyluyordu: "Ben geldiğimde dok-tor Moskovada yoktu" diyordu.

1) F. 495, op. 18, d. 1208, s. 5

2) Aynı yer, s. 3

Son yıllarda, yaşlı partililer arasında, İsmail Bileni, temsilci olarak Moskova'ya kimin gönderdiği konusu çok sorgulanıyordu. Ben de kendisinden bunu sormuştum, fakat net bir yanıt alamamıştım. Ama yine de ben, onu Moskova'ya gönderenin, o zamanki Merkez Komitesi olduğu inancındaydım. Ne var ki, 55 yıllık gizli belge bu inancımın temelsiz olduğunu ortaya koydu.

Kadro şubesinde KEYK'ne yazılan 1937 ~~xxx~~ Temmuz tarihli, Goldjan imzalı İsmail Bilen için kimlik belgesinde "Maratın SSCB... gelişi bizim iznimizle oldu" deniyor. Devamla: "... ağır hastaydı ve polis tarafından şiddetle aranıyordu. Tutuklandığında 5 yıl hapis tehdidi altındaydı" I) diye gerekçesi açıklanıyor. Bu kanıt, İsmail Bilen'in, o zaman Türkiye'den ayrılırken Partiyeye haber vermediği ve gizli matbaanın bulunduğu parti evinin anahtarını kimseye bırakmadığı şeklindeki eleştiriyi doğruluyor. O, ömrünün sonuna dek bu matbaanın akibetinden bir haber alamadı. Anlaşıyor ki, bu olgu onu, haklı olarak, gerçekten çok rahatsız ediyormuş.

Eskilerin dediği gibi, sadede gelelim, yani konumuza dönelim. Bu gizli belge, bence, o zamanki TKP yönetiminin Komintern'deki parti temsilciliğini hafife aldığı yeterince açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

KEYK'nin 20.6.1937 günkü kararından anlaşılan diğer bir gerçek de İsmail Bilen'in temsilcilik süresi ilerde toplanacak parti konferansına kadar sürecektir. Böyle bir konferans ise, o zaman tasarlandığı anlamda, hiç toplanmadığı için pratikte bu temsilcilik "ömür" boyu oldu.

İsmail Bilen için hazırlanmış olan söz konusu kimlik belgesinde beni asıl şoke eden özellik, Komintern yönetiminin TKP temsilcisinde, suçlanan eski anlayış açısından, politik nitelik aramamış olmasıdır. Bu kimlik belgesinde, onun, bir kaç ay önce, Komintern yönetiminin girişimi ve onayı ile, belirlenen yeni politik çizgi karşısındaki tutumu ile ilgili, olumlu ya da olumsuz, hiç bir şey söylenmiyor. Bunun yerine "o, davaya bağlılığının kişisel örneğini defalarca vermiştir" 2) deniyor.

Türkiyede demokratik devrimci ~~g~~ akımın geleceği için yaşamsal derslerin kaynağı olan bu konuyu bu evrede bir kenara bırakıyorum.

İncelenen Komintern belgeleri, 1937 yılı ortalarında oluşturulan ~~xxx~~ partinin yeni yönetiminin atanmasında da pek açık değil. Temsilcinin atanmasında gördüğümüz anlaşılmazlık yönetimin atanmasında da gözlenmektedir. Bu nedenle, temsilcinin atanmasında akla gelen varsayımlar yönetimin atanmasında da karşımıza çıkıyor. Halim (Hasan Ali Ediz) Sekreter, Aydın (Zeki Baştımar) ve Vazof (Eczacı Vasıf) üçlüsünden oluşan Geçici Merkez Yönetiminin atanması, Ferdi ile Maratın imzasını taşıyan 20 Haziran 1937 tarihli dilekçe ile yapılıyor. Bu öneri 1 Temmuz 1937 günü KEYK Sekreterleri arasında uçar oylama ile onaylanıyor. Dr. Şefik Hüsnü, dışarda açığa çıktıktan sonra ülkeye döndüğünde geçici yönetime dahil olacak. Burada yayın işlerini yürütecek, partinin legal-

1) F.495, op.18, d.1206, protokol N 155.

2) Aynı yer.

zasyon çalışmalarını düzenliyecek, partinin aydınlarla ilişkilerini uyarlayacak. Bu yönetimin çalışma suresi de ileride toplanacak parti konferansına kadar olar^{ak} belirleniyor. Burada bir ayrıç açayım. 1927 yılında Vedat Nedim Tör ekibi değiştirildikten sonra köp^üte (atanan) edilen "geçici" yönetim biçiminden parti bir türlü kurtulamıyor. 1932 'deki Parti Konferansı bu sorunu çözemedi. Tersine, incelenen belgelerin gösterdiği gibi, bu sistemin^(yönetim biçiminin) kalıcılığı için koşullar hazırlandı. Şimdi burada konu edilen Kominternin 1937 yılı ortalarında ^{al}verdiği kararlar, bence, hazırlanmış olan bu koşulların doğal ürünüdür. Ayracı bu kadarla kapatıyorum.

Söz konusu kararları irdelemeye devam edelim. TKP'nin "geçici" yönetiminin KEYK'ince atanması formalitelerinde anlaşılma^z çelişkiler gözle-
yor. Örneğin, Pieck'in, Ferdi ile Marat'ın isteği üzerine Dimitrof'a yazdığı 28 Mayıs 1937 tarihli dilekçe-mektupta, 1 Ağustos 1931 yılındaki harp alehtarı bildinler yüzünden mahkûm olan Hasan Hasan Ali (Halim) nin yerine, TKP MK Sekreteri olarak Sıtkı (Reşat Fuat)'yı önermesi karşısında, 32 gün sonra, 20.6.1937 günlü, Ferdi ile Marat'ın imzasını taşıyan, dilekçede Hasan Ali'nin bu göreve ~~xx~~ atanması öneriliyor. Ben bu çelişkiyi anlayamadım. Buna benzer daha başka çelişkiler de var. Bunları bir tarafa bırakıyorum. Bu kararda belirtildiğine göre, "geçici" Merkez Komitesinde yapılacak değişiklik, yalnızca KEYK Sekretaryasının rızası alınarak yapılır. 2)

Yanılmıyorsam, bence incelenen komintern kararları arasında en önemli çelişki, TKP'ye yeni politika öğütleyen direktif niteliğindeki karar ile atanmış temsilci kararıdır.

1) Oysa İsmail Bilen, Komintern'in Şefik Hüsnü'ye işten el çektirdiğini söylüyordu.
2-Bk. :F.495,op.18,d.1209,s.2,3,5.